

Michele Zackheim

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

Μετάφραση Μαρία Φακίνου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΡΕΝΟ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Συγγραφέας: Michele Zackheim

Μετάφραση: Μαρία Φακίνου

Επιμέλεια-Διόρθωση: Χρύσα Φραγκιαδάκη

Φωτογραφίες εξωφύλλου: iStock

© 2012 Michele Zackheim

© 2014, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2014

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

www.epbooks.gr

ISBN 978-960-569-265-0

Για την Τζέιν Λίνκολν Τέιλορ

Πρώτα βρες τα δεδομένα σου και έπειτα μπορείς να τα διαστρεβλώσεις όσο θες.

Μαρκ Τουέιν

Σημείωμα της συγγραφέως

Ένας Γερμανός πολίτης, ο Γιουτζίν Βάιντμαν, απήγαγε μια μακρινή μου ξαδέρφη στο Παρίσι το 1937. Για πάνω από δύο χρόνια, η φανταχτερή αυτή είδηση είχε γίνει πρωτοσέλιδο στην Ευρώπη, στη Βρετανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Βρήκα συναρπαστική την υπόθεση, γι' αυτό ξεκίνησα να γράφω ένα μη μυθοπλαστικό πεζογράφημα. Έκανα όλη την απαραίτητη έρευνα. Ταξίδεψα στο Παρίσι και στο Βερολίνο. Είχα γράψει και στο παρελθόν παρόμοια βιβλία. Όμως οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες μου άρχισαν να με ενδιαφέρουν πολύ περισσότερο από τους «αληθινούς» ανθρώπους. Εκτός από μερικούς. Οι δικηγόροι Ρενέ Ζαρντέν και Μόρο-Τζιαφέρι είναι αληθinoί. Η Κολέτ είναι αληθινή. Η Τζάνετ Φλάννερ είναι αληθινή. Η Ορόρα Σαντ είναι αληθινή – και, μάλιστα, όλοι τους συμμετείχαν στην αληθινή ιστορία. Οι υπόλοιποι ανήκουν στη φαντασία μου.

Κάποιες μέρες, είμαι πολύ θυμωμένη για να γράψω. Κάτι τέτοιες μέρες ούτε το γραφείο μου δεν μπορώ να πλησιάσω. Ούτε με νοιάζει να ντυθώ. Παραμένω με τη φθαρμένη χνουδωτή γαλάζια ρόμπα μου και περιφέρομαι με τις παντόφλες στο σπίτι. Κάτι τέτοιες μέρες τρώω γιαούρτι μέσα από τον κεσέ και πίνω πάρα πολύ καφέ – καμιά φορά πάρα πολύ ουίσκι. Διαβάζω εφημερίδα και έχω μακρές συζητήσεις με τον εαυτό μου για τη θλιβερή κατάσταση του σύμπαντος. Με τα χρόνια οι άνθρωποι γύρω μου έχουν προσπαθήσει να με καθησυχάσουν ότι καθώς μεγαλώνω θα είμαι λιγότερο θυμωμένη, θα αποδέχομαι περισσότερο την ανοησία που βλέπω στον πλανήτη μας. Αυτό δεν έχει αποδειχτεί αληθινό. Καμιά φορά, για να χαλαρώσω, θα διαβάσω μια ιστορία μυστηρίου, ελπίζοντας να ξεγελάσω τον εαυτό μου· συχνά ξοδεύω τον χρόνο μου με ονειροπολήσεις. Όμως έχω μια δουλειά να κάνω, να γράψω μια στήλη για την εφημερίδα, έτσι στο τέλος στρώνομαι και ξεκινώ το γράψιμο. Τότε αρχίζει να γίνεται ενδιαφέρον. Γίνεται μια μετατόπιση στο μυαλό και στο σώμα μου. Αναλαμβάνει η αγάπη. Η πένα μου αρχίζει να ερεθίζει το πάθος που έχω για τις λέξεις και εγώ στριφογυρίζω

από ευχαρίστηση. Ακόμα μου αρέσει να χρησιμοποιώ πένα –μου αρέσει ο τρόπος που η λεία μύτη της διαχέει το γαλάζιο μελάνι πάνω στο χαρτί, σχηματίζοντας γράμματα, σχηματίζοντας λέξεις– προσπαθώντας να κατανοήσω τον κόσμο. Γράφω για λίγο και έπειτα παίρνω την πένα από το χαρτί, την καπακώνω, και βάζω τα δάχτυλά μου πάνω στα πλήκτρα της γραφομηχανής. Και ως διά μαγείας, γράφω την εβδομαδιαία στήλη μου για τη *New York Courier*. Όμως, στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται περί μαγείας. Είναι μια ευχέρεια που έχω με τον ρυθμό, τη γλώσσα και τις ιδέες, πράγματα τα οποία έρχονται με την ηλικία και τη σκληρή δουλειά. Και πρέπει να παραδεχτώ ότι ακόμα συγκινούμαι κάθε φορά που γυρίζω το χαρτί της εφημερίδας και συναντώ το δημοσιογραφικό μου όνομα: «Ρ. Μπ. Μάνον».

Μου αρέσει πολύ το παλιό μου σπίτι ψηλά στους κυματιστούς λόφους της Νέας Υόρκης. Φτιαγμένο από ξύλο που έχει φθαρεί με τα χρόνια, έχει μια μυτερή στέγη, περίκομψα αετώματα και ξεθωριασμένες κόκκινες κάσες παραθύρων που χάσκουν προς τον νότο. Μου θυμίζει τις βικτοριανές κατοικίες που φαίνονταν σαν κουκκίδες στα όρη της Νεβάδας. Και παρόλο που απεχθάνομαι τις αναμνήσεις από την παιδική μου ηλικία, η αρχιτεκτονική παραμένει στο μυαλό μου ως καθησυχαστική και όμορφη.

Το πίσω μέρος του σπιτιού μου έχει μια σκεπαστή βεράντα η οποία βλέπει στα νοτιοανατολικά. Πριν δέκα χρόνια φύτεψα στη νότια πλευρά μια γλυσίνα, ένα αναρριχητικό φυτό. Τώρα τυλίγεται σαν φίδι γύρω από έναν στύλο της βεράντας, κουλουριάζεται γύρω από τη δοκό, ξεχύνεται στην άλλη πλευρά, και έπειτα σκαρφαλώνει ψηλά ξανά, καθώς περιπλέκεται και γυρίζει πίσω και μπρος. Δεν ξεχωρίζω πια αν είναι η πυκνή γλυσίνα που κρατά ψηλά στη θέση της την οροφή της βεράντας ή οι στύλοι. Ξέρω

όμως ότι, την άνοιξη, τα άνθη πέφτουν από τα κλαδιά σχηματίζοντας ένα αραχνοῦφαντο πλέγμα από λεβάντα.

Μια ανάμνηση. Άνοιξη στο Παρίσι. Αποβραδὶς, τα μαγαζιά έβγαζαν τηνπραμάτειά τους πάνω στο πεζοδρόμιο. Φρεσκοκομμένα λουλούδια, κυρίως απέριττα μπουκέτα με βιολέτες· ροζ και κόκκινα γεράνια μέσα σε γλάστρες· παπαγαλάκια που γουργούριζαν, βαρύτονα περιστέρια, όρνιθες που έκραζαν, σοπράνο καναρίνια, ακόμα και μικροσκοπικές πράσινες χελώνες που πάνω στο καύκαλό τους έγραφε *J' aime Paris*. Οι δρόμοι ζωντάνευαν με τον ερχομό της εποχής, όπως ακριβώς τα πέντε θαυμάσια εκτάριά μου με τους κυματιστούς λόφους και τα ανθισμένα αγριολούλουδα.

Είναι άνοιξη του 1992. Εκτός από ένα σύννεφο που μαυρίζει στην ακρούλα του καθώς κρυφοκοιτάζει πάνω από τον ορίζοντα, ο καιρός είναι καλός. Να με λοιπόν, μια ηλικιωμένη γυναίκα ογδόντα επτά ετών, να ξεριζώνω γονατιστή αγριόχορτα μες στο δροσερό πρωινό. Ακούω το τηλέφωνο να χτυπά μες στο σπίτι. Να πάρει η ευχή! – πάντα χτυπά όταν είμαι εδώ έξω. Ξέρω ότι αποκλείεται να σηκωθώ, ν' ανέβω τα σκαλιά για τη βεράντα, να μπω στην κουζίνα και να το προλάβω προτού φροντίσει γι' αυτό ο τηλεφωνητής. Έτσι δεν ασχολούμαι.

Καθώς πλησιάζει το απόγευμα, αρχίζω να ζεσταίνομαι, να κουράζομαι και να εκνευρίζομαι. Στο τέλος, με το σώμα μου να πονά, σηκώνομαι όρθια, πηγαίνω στη βεράντα, ανεβαίνω τα τρία σκαλοπάτια και σωριάζομαι στην ξεθωριασμένη πράσινη κουνιστή καρέκλα στη σκιά. Καθώς κοιτάζω τους λόφους, σκέφτομαι τον ορίζοντα, αυτό το μυστηριώδες κατώφλι ανάμεσα στη Γη και στον ουρανό – και θυμάμαι τον Πύργο του Άιφελ. Θεέ μου! Πάνε

πάνω από εξήντα χρόνια από τότε που δούλευα στο Παρίσι. Θυμάμαι πώς ανυπομονούσα να ατενίσω πέρα από τον ορίζοντα την άλλη άκρη. Όποτε ένιωθα να πνίγομαι, ή ήμουν θυμωμένη παραπάνω από το κανονικό, ανέβαινα στην κορυφή του αστικού μου βουνού –του Πύργου του Άιφελ. Ακουμπούσα τα χέρια μου στο κάγκελο και κοιτούσα δυτικά κατά μήκος της φανταστικής μου θάλασσας μέχρι τα βουνά της Νεβάδαας όπου γεννήθηκα.

Νωρίς ένα πρωί του 1940, όλα άλλαξαν. Οι Γάλλοι παρέδωσαν το Παρίσι στους Γερμανούς. Η πόλη ήταν απόκοσμα σιωπηλή, καθώς πολλοί από τους πολίτες της είχαν φύγει. Το ένστικτό μου μού έλεγε ν' ανέβω στο βουνό μου. Περιπατώντας προς τον Σηκουάνα στη λεωφόρο Σαιν Ζερμαίν, έβλεπα τους Παριζιάνους να ξεγλιστρούν στις γωνίες, να προχωρούν ξυστά στους τοίχους, να προσπερνούν στα κλεφτά τζαμαρίες βαμμένες με άσχημη γαλάζια μπογιά.

Τα Ες Ες βρίσκονταν παντού. Οι φαιόχρωμοι χιτώνες τους, ζωσμένοι με φαρδιές μαύρες δερμάτινες ζώνες που έκλειναν με γυαλιστερές ασημένιες αγκράφες, έγραφαν πάνω τους *Gott mit uns* – Ο Θεός είναι μαζί μας. Φοβόμουν. Ήξερα από πρώτο χέρι πόσο σκληροί και αμείλικτοι μπορούσαν να γίνουν αυτοί οι κατακτητές. Αλλά επέμεινα, έστριψα αριστερά κατά μήκος του ποταμού και μετά από λίγο, έστριψα ξανά αριστερά. Προχώρησα προς τη Γέφυρα της Ιένας, βλέποντας μπροστά μου τον Πύργο του Άιφελ και μέχρι πέρα στο Πεδίο του Άρεως. Το πάρκο ήταν διάσπαρτο με αρχαίες φλαμουριές που έριχναν τις σκιές τους σχηματίζοντας ομπρέλες δροσιάς. Κοίταξα ψηλά. Η καταστροφή ήταν εμφανής. Από την κορυφή του Πύργου του Άιφελ κυμάτιζε μια τεράστια κόκκινη σημαία με μια μαύρη σβάστικα μέσα σε έναν λευκό κύκλο.

Ένιωθα την ανάγκη να φτάσω στην κορυφή, όμως κανένας

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

από τους ανελκυστήρες δεν λειτουργούσε. Δολιοφθορά. Δεν ήμουν σίγουρη αν ο φρουρός ήταν Γερμανός ή Γάλλος· δεν φορούσε στολή. Μίλησα στα γαλλικά. Δεν κατάλαβε. Το γύρισα στα γερμανικά και με κατάλαβε. Μου είπε ότι κάποιος είχε αφαιρέσει σημαντικά τμήματα από τους μηχανισμούς. Έτσι ανέβηκα με τα πόδια. Μου πήρε πολλή ώρα. Τα μεταλλικά σκαλοπάτια ήταν επίφοβα· γλιστρούσαν, οι κουπαστές ήταν λεπτές. Μέχρι να φτάσω στον δεύτερο όροφο, είχα εξαντληθεί – και με ανακούφισα είδα μια αλυσίδα που εμπόδιζε την πρόσβαση στις υπόλοιπες σκάλες. Και πάλι όμως, βρισκόμουν αρκετά ψηλά για να κοιτάξω το Παρίσι να απλώνεται πέρα από το βλέμμα μου. Μου έκαναν εντύπωση τόσο η εκπληκτική ομορφιά της πόλης όσο και το συντριπτικό κύμα του φόβου. Αντί να πάρω μια βαθιά ανάσα και να φανταστώ τον λαμπρό ορίζοντα, ένιωσα να παραλύω από την επικείμενη καταστροφή.

Σήμερα, πολλά χρόνια μετά, αυτή την ευχάριστη καλοκαιρινή μέρα, ατενίζω τους γαλήνιους πράσινους λόφους μου και νιώθω ασφαλής. Ο μόνος μου εχθρός είναι ο χρόνος.

Μόνο όταν έρχεται το απόγευμα θυμάμαι να ελέγξω τον τηλεφωνητή. Υπάρχει ένα μήνυμα από μια εταιρεία ταχυμεταφορών η οποία με ενημερώνει ότι θα έρθει αύριο το πρωί.

Πριν μερικές εβδομάδες, πληροφορήθηκα από τα γραφεία της *Paris Courier* ότι η εφημερίδα μετακόμιζε σε νέα διεύθυνση και πως το προσωπικό καθάριζε το υπόγειο. Μήπως θα ήθελα το κιβώτιο που φύλαγαν για μένα από τις αρχές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου; Απάντησα ναι, φυσικά, έχοντας την περιέργεια να διασώσω όποια αρχαία θραύσματα της παλιάς μου ζωής εξακολουθούσαν να υπάρχουν. Αλλά ήμουν επίσης και έκπληκτη. Είχα μάθει ότι το υπόγειο της εφημερίδας είχε πλημμυρίσει στη διάρ-

κεια του πολέμου. Να πάρει, θυμάμαι ότι είχα σκεφτεί – πάνε οι σημειώσεις μου.

Για χρόνια απέφευγα να ασχοληθώ με την οργάνωση του αρχείου μου, χρησιμοποιώντας τις χαμένες σημειώσεις μου ως δικαιολογία για να μην κάνω τίποτε. Πλέον δεν μπορούσα να το αποφύγω. Και τι απειλητική δουλειά έμοιαζε να είναι! Έτρεμα στη σκέψη. Όπως οι περισσότεροι δημοσιογράφοι, ποτέ δεν πετούσα τίποτε. Εξάλλου, δεν ξέρει ποτέ κάνεις. Μπορεί κάποιος να μου έκανε μήνυση –ίσως κάποιος που έκανε έρευνα να χρειαζόταν πληροφορίες που είχα στη διάθεσή μου– ή μπορεί να χρειαζόμουν να αναφερθώ στο παρελθόν για ένα άρθρο που γράφω. Τα πάντα μετά το 1940 βρίσκονται εδώ στο σπίτι μου, στοιβαγμένα μέσα σε κουτιά, άλλοτε έχουν μια ετικέτα με τη χρονολογία, άλλοτε όχι.

Το επόμενο πρωί έχει συννεφιά και ο ουρανός είναι διάστικτος με ένα ατσάλινο γκρίζο χρώμα. Έχω μελαγχολήσει, όπως ο καιρός. Τότε ακούγεται μια δυνατή βροντή και, μόλις αρχίζει να βρέχει, καταφτάνει το φορτηγάκι της εταιρείας. Τι κακή τύχη! Όμως ο άντρας φορτώνει κάτι πάνω σε ένα καρότσι και παραδίδει τη νεαρή ζωή μου στο γερασμένο σπίτι μου.

Έχω σαστίσει. Μπροστά μου στέκεται το παλιό κόκκινο δερμάτινο μπαούλο μου, όχι ένα κουτί. «Τι διάολο», λέω φωναχτά, και αναγκάζομαι να καθίσω.

Κοιτάζω το μπαούλο σαν να είναι δράκος που κοιμάται. Τελείωνε, Ρόζι, λέω στον εαυτό μου, μην είσαι δειλή. Όμως το πέρασμα του χρόνου κρατά γερά κλεισμένες τις κλειδαριές. Εκνευρίζομαι. Παίρνω μια σμίλη κι ένα σφυρί από το κελάρι και αρχίζω να το χτυπώ απαλά γύρω γύρω. Μετά από λίγο τα χέρια μου πονούν, αλλά επιμένω. Και είμαι συνεπαρμένη. Σύντομα έχει

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

σχηματιστεί ένα βουναλάκι από σκουριασμένη σκόνη, όμως οι κλειδαριές ακόμα δεν έχουν ανοίξει. Βάζω τη σμίλη σε ένα λογικό σημείο και τη χτυπώ με το σφυρί. Έπειτα κάνω το ίδιο με τη δεύτερη κλειδαριά.

Ανοίγουν και οι δύο.

Περιμένω.

Βάζω ένα ποτήρι ουίσκι.

Ανοίγω το μπαούλο.

Από μέσα βγαίνει η μυρωδιά του έγκλειστου χρόνου.

Εκεί, πάνω πάνω, μαζί με τη Γεωργία Σάνδη και τον Μπαλζάκ, στέκει ο Φρόντ μου – γεμάτος ακόμα με σημειώσεις. Α, όχι, δεν είναι το δικό μου αντίτυπο – είναι του Άντι Ροθ. Δεν θέλω να το ανοίξω, φοβάμαι ότι θα απελευθερώσει παλιούς δαίμονες μες στο αγαπημένο μου σπίτι. Α, να το το δικό μου. Εξίσου παλιό και κουρελιασμένο, αλλά γεμάτο με τις υποδειγματικές σημειώσεις μου, τις υπογραμμίσεις και τα πολλά, πολλά θαυμαστικά. Τα πάντα τότε ήταν τόσο σημαντικά, τόσο συνταρακτικά, τόσο τραγικά. Αφήνω τον Φρόντ στην άκρη για μια στιγμή, καθώς δεν θέλω να λοξοδρομήσω. Από κάτω είναι μια συλλογή από άρθρα εφημερίδων που είχα γράψει στην Ευρώπη. Προσεκτικά. Έχουν κιτρινίσει, θρυμματίζονται – αποσυντίθενται. Τα κρατώ γι' αργότερα.

Δίπλα είναι μια στοίβα χειρόγραφες σημειώσεις πάνω σε τσιγαρόχαρτο. Είναι πια τόσο λεπτά, τόσο ευαίσθητα – το μελάνι έχει ξεθωριάσει, όμως διαβάζονται. Αυτές οι σημειώσεις μαρτυρούσαν ότι ο κόσμος τρελαινόταν. Θυμάμαι έναν φίλο να μου λέει ότι, όταν βρήκε ξανά τα παλιά του ημερολόγια, άνοιξε τυχαία μια σελίδα και θυμήθηκε χρόνια έρευνας, σύγχυσης και θυμού. Μονομιάς, τα πήρε όλα και τα πέταξε σε ένα περαστικό σκουπιδιάρικο. «Πάλι καλά που βρεθηκε εκεί το φορηγό την κα-

τάλληλη στιγμή», είπε. «Διαφορετικά, μπορεί να τα είχα διαβάσει και να είχα πηδήξει από καμιά γέφυρα!» Όμως εγώ το βλέπω από μια άλλη οπτική. Θα έχει ενδιαφέρον να διαβάσω τον παλιό μου εαυτό. Είμαι περίεργη. Άραγε, πόσο ειλικρινής ήμουν; Ως ανταποκρίτρια ανέκαθεν με ενδιέφερε η αλήθεια. Ήμουν πραγματικά αποφασισμένη να λέω την αλήθεια όταν ήμουν νέα;

Βρέχει δυνατά – η τσίγκινη στέγη με προστατεύει, κάνοντας την ίδια στιγμή σαματά. Δεν έχει σημασία. Οι λέξεις και οι αναμνήσεις με έχουν απορροφήσει. Εδώ βρίσκονται τα απομεινάρια της πρώιμης ζωής μου. Αναρωτιέμαι ποια ήμουν. Κάθομαι αναπαυτικά στον καναπέ και αρχίζω το διάβασμα.

Το 1933, είχα μόλις διασχίσει τη θάλασσα για τον δεύτερο όροφο του γραφείου σύνταξης της *Paris Courier*. Ήταν μεσάνυχτα. Θυμάμαι ότι μπαίνοντας επικρατούσε πανδαιμόνιο. Μου θύμιζε έναν πίνακα του Τζορτζ Μπέλοους με μια παλαιίστρα και μια αρένα γεμάτα δράση – ώχρα, γκρίζο και, πού και πού, λίγο χρώμα. Τσιγάρο, πούρο και καπνός πίπας αιωρούνταν στην ατμόσφαιρα, συμπληρώνοντας με το άρωμά τους μια αποφορά από νωπό χαρτί και ξεθυμασμένο μελάνι. Έκανε τα μάτια μου να δακρύνουν. Οι ανταποκριτές δούλευαν σε φαρδιά, γδαρμένα δρύινα τραπέζια με στρογγυλούς λεκέδες από καφέ και μπίρα, τα οποία σχημάτιζαν ένα τετράγωνο στη μέση της αίθουσας. Πάνω από τα γραφεία κρέμονταν γυμνοί γλόμπι που ταλαντεύονταν σε αργή κίνηση με τον θόρυβο και τη φούρια. Υπήρχε πάρα πολύς καπνός και πολύ λίγο λαμπερό φως. Οι συντάκτες κάθονταν σε ετοιμόρροπα γραφεία που περιέβαλλαν άτακτα την αίθουσα κοπανώντας με

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

θόρυβο τις γραφομηχανές τους. Παρόλο που ήταν μια ανυπόφορα ζεστή καλοκαιρινή βραδιά, οι περισσότεροι άντρες φορούσαν ρεπούμπλικες. Είχαν ανεβασμένα τα μανίκια τους, κάποιοι φυλούσαν το πακέτο με τα τσιγάρα τους μέσα σε μια πτύχωση, τα πάνω κουμπιά από τα πουκάμισά τους ξεκούμπωτα, οι γραβάτες τους δεμένες χαλαρά. Τσιγάρα καίγονταν στα σταχτοδοχεία ή κρέμονταν από το στόμα τους. Φορούσα ένα αδιάφορο μαύρο παντελόνι που κολλούσε πάνω στα πόδια μου, ενώ η τσαλακωμένη λευκή μπλούζα μου αποδείχτηκε λάθος. Κολλούσε από τον ιδρώτα στην πλάτη και στο στομάχι μου κάνοντας να φαίνονται το σουτιέν και το στήθος μου, και τα πόδια μου είχαν πρηστεί και ιδρώναν μέσα σε ένα καινούργιο ζευγάρι ίσια μαύρα παπούτσια. Στάθηκα αποσβολωμένη –τρομαγμένη, στην πραγματικότητα– στην κορυφή της σκάλας και περιεργάστηκα την αίθουσα.

Κάποιοι συντάκτες κοιτούσαν στον δρόμο μέσα από τα ψηλά ανοιχτά παράθυρα. Άλλοι έβλεπαν τους νωπούς εσωτερικούς τοίχους. Οι τοίχοι ήταν διακοσμημένοι με ξεθωριασμένα αποκόμματα εφημερίδων, χαρτιά αλληλογραφίας λεκιασμένα με νερό, και πανέμορφες, αλλά αχνές γκραβούρες με χάρτες της Ευρώπης που χρονολογούνταν πριν από τον Μεγάλο Πόλεμο. Διάσπαρτες πάνω σε ένα στρώμα από τσαλακωμένες μπάλες χαρτιού, που οι συντάκτες τους τις είχαν σκίσει απέγνωσμένοι από τη γραφομηχανή, υπήρχαν γόπες από τσιγάρα, γλοιώδη υπολείμματα από πούρα και κενές φιάλες μπίρας. Χωμένα μέσα σε σκοτεινές χαραμάδες υπήρχαν βρόμικα μπρούτζινα πτυελοδοχεία. Κάποιοι μιλούσαν αναμεταξύ τους, όμως οι περισσότεροι φώναζαν ο ένας στον άλλο κατά μήκος της αίθουσας· υπήρχε ο ήχος από τον τηλετύπο και ο επίμονος, εκνευριστικός θόρυβος από τις κόρνες των ταξί απέξω. Ήταν οικεία – μου θύμιζε την προηγούμενη αίθουσα σύνταξης όπου βρισκόμουν, στη Νέα Υόρκη. Καθώς το

μάτι μου πήρε την πρώτη μου παριζιάνικη κατσαρίδα, συνειδητοποίησα επίσης ότι ήμουν η μόνη γυναίκα εκεί μέσα.

«Πώς μπορώ να σας βοηθήσω;» ρώτησε ένας άντρας που έπινε μπύρα ενώ έκανε διορθώσεις.

«Ψάχνω τον κύριο Ράμσεϋ, τον διευθυντή σύνταξης. Λέγομαι Ρ. Μπ. Μάνον», είπα και ανταλλάξαμε χειραψία.

Ο άντρας που έπινε μπύρα έδειξε προς έναν θαλαμίσκο με γυάλινους τοίχους. «Εκεί είναι», είπε, «ο άρχοντας του χάους. Καλή σας τύχη».

Ο κύριος Ράμσεϋ ήταν ένας κοντός, σωματώδης άντρας με μικρά χέρια και πόδια και κοντά μπράτσα. Είχε μαλλιά στο χρώμα του άχρuru και μια τούφα πετούσε στην κορυφή του κεφαλιού του. Η μύτη του ήταν μικρή, κόκκινη και με σπυράκια· τα μάτια του γαλάζια και αρκετά όμορφα. Φορούσε παπιγιόν με γαλάζιο πουά πάνω σε λευκό φόντο. «Βρε, για δεσ, μου έστειλαν μια νεαρή κυρία», σάρκασε. «Νόμιζα ότι ήσουν άντρας με το όνομα Ρ. Μπ. Αναρωτιόμουν γιατί ανέθεσαν σε έναν τύπο την κοσμική στήλη. Υπέθεσα ότι ήταν αδερφή», είπε και μου έσφιξε το χέρι προσπαθώντας να μου δείξει πόσο δυνατός ήταν.

Παρέμεινα σοβαρή και τον κοίταξα κατάματα. «Με λένε Ρόουζ Μπελ Μάνον. Μπορείτε να με φωνάζετε Ρ. Μπ.»

Με κοίταξε περίεργα. «Πάλι καλά που δεν είσαι ομορφούλα. Θα είναι έτσι πιο εύκολο να δουλέψω μαζί σου».

Το καινούργιο μου σπίτι βρισκόταν στην Αριστερή Όχθη, το Ξενοδοχείο Εσπούαρ¹ στην Πλατεία της Σορβόννης. Το όνομα του ξενοδοχείου ήταν παραπλανητικό· ήταν ένα θλιβερό κτίσμα της

1. *Espoir*: Ελπίδα, στα γαλλικά. (Σ.τ.Μ.)

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

συμφοράς βαμμένο με κραναγαλέα γκρίζα μπογιά πάνω σε γκρίζα πέτρα. Το δωμάτιό μου κόστιζε πενήντα σεντς τη μέρα. Το ξενοδοχείο ήταν πενταώροφο με δύο σοφίτες στο τελευταίο πάτωμα. Μπροστά από τα δωμάτια υπήρχε ένας μακρόστενος διάδρομος που φωτιζόταν χαμηλά από γυμνούς γαλάζιους γλόμπους. Δεν υπήρχε ασανσέρ. Ευτυχώς, έμενα στον δεύτερο όροφο. Ελάχιστες κλειδαριές στις πόρτες λειτουργούσαν – ήταν σαν πρόχειρο κατάλυμα. Δεν ήμουν συνηθισμένη να εισβάλλει ξαφνικά κόσμος στο δωμάτιό μου, και στην αρχή αναστατωνόμουν. Τα δωμάτια ήταν σχεδόν πανομοιότυπα, και κάποιοι αστειεύονταν ότι δεν θα έπρεπε κανείς να εκπλαγεί αν ξυπνούσε μια μέρα, έπειτα από μεθύσι, σε λάθος κρεβάτι. Το δωμάτιό μου είχε έναν από τους ελάχιστους νιπτήρες, αν και καθόλου ζεστό νερό, και ήταν διακοσμημένος με δυσάρεστους λεκέδες από άλατα που δεν έλεγαν να καθαρίσουν. Πάνω από τον νιπτήρα υπήρχε ένας παλιός θολός καθρέφτης. Τα δωμάτια ήταν μακρόστενα και είχαν μια μπαλκονόπορτα η οποία άνοιγε είτε στον δρόμο είτε, όπως στη δική μου περίπτωση, σε έναν σκουπιδότοπο, που ήταν η αυλή. Μια ηλικιωμένη γυναίκα, την οποία αποκαλούσα Μαντάμ Καναρί, έμενε ακριβώς απέναντι. Φορούσε πάντα μια κολλαριστή ροζ ποδιά με ένα εμπριμέ μαντίλι στο κεφάλι. «Καλημέρα», μου φώναζε από απέναντι, ανεξάρτητα από το τι ώρα ήταν. Είχε καναρίνια σε κλουβιά, που ακούραστα γέμιζαν την αυλή με το υπέροχο κελάηδισμά τους. Καθώς τιτίβιζαν, μου θύμιζαν τα κιτρινωπά πέταλα της φορσύθιας που τα φυσά ο άνεμος. Ένιωθα ευγνωμοσύνη γι' αυτή τη νότα φύσης και τους φιλικούς τρόπους της γειτόνισσάς μου.

Επειδή μου έτυχε ένα στενό κρεβάτι με ένα σβολιασμένο στρώμα, το κάλυψα με την ινδιάνικη κουβέρτα που είχα φέρει από τη Νεβάδα. Υπήρχε μια φθαρμένη καφέ πολυθρόνα που είχε

πιάσει κρούστα από την παμπάλαιη σκόνη πάνω στα μπράτσα, όμως ήταν αναπαυτική. Ανάμεσα στην καρέκλα και στο κρεβάτι μου ήταν ένα καφέ αμπαζούρ με κρόσσια που έτρεμαν όποτε κάποιος βρισκόταν στις σκάλες. Το αγαπημένο μου έπιπλο ήταν ένα ραδιόφωνο που αγόρασα στο Μαρσέ ο Πυς, στο παζάρι του Πορτ ντε Κλινιανκούρ. Καθώς ο χρόνος περνούσε, και ο κόσμος βρισκόταν στα πρόθυρα του πολέμου, είχα όλο και περισσότερο ανάγκη από τη μουσική. Πάνω από το κρεβάτι κρέμασα μια αφίσα, με χορευτές των αρχών του αιώνα, του *Bal Musette*, την οποία είχα αγοράσει από έναν πράσινο μεταλλικό πάγκο με βιβλία κατά μήκος του Σηκουάνα. Αγόρασα επίσης τέσσερις γλάστρες με κόκκινα γεράνια, τις οποίες έβαλα πάνω στο στενό μπαλκόνι από σφυρήλατο σίδηρο έξω από το παράθυρό μου.

Ένας ανταποκριτής, ο Άντι Ροθ (που καταγόταν από το Γκόλντεν του Κολοράντο) τον οποίο γνώρισα όταν δούλευα με το κομμάτι στη *New York Courier*, με υποδέχτηκε στο ξενοδοχείο. «Μένω δυο πόρτες πιο κάτω. Ξέρω ότι το μέρος είναι καταθλιπτικό, αλλά θα το συνηθίσεις».

Όπου κι αν κοιτούσα, υπήρχε τροφή για ιστορίες. Καθώς προερχόμουν από μια μικρή πόλη, μου έκανε εντύπωση η ποικιλία των ανθρώπων. «Θα μπορούσα να γράφω για πάντα εδώ», είπα στον Άντι. «Κάτω από αυτή τη στέγη απεικονίζεται όλος ο κόσμος».

Σύντομα έμαθα ότι το ξενοδοχείο ήταν καταφύγιο για εμιγκρέδες. Ζούσαν με ψεύτικα ονόματα, φέροντας πλαστά χαρτιά, τρωτοί· κρύβονταν από το μίσος και τη διαρκή απειλή του θανάτου. Ήταν Εβραίοι, κομμουνιστές, ομοφυλόφιλοι – άνθρωποι που ζούσαν στην κόψη του πολιτικού μαχαιριού. Η θυρωρός και ο άντρας της, η μαντάμ και ο μεσιέ Πλεβέν, αποκαλούσαν τους εαυτούς τους μαρξιστές. Παρόλο που μια εικόνα του Μαρξ κρε-

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

μόταν στον τοίχο τους, ποτέ δεν κουβέντιασα μαζί τους για τον μαρξισμό – αν και σίγουρα το προσπάθησα. Ίσως πίστευαν πως ήταν της μόδας ν' ανήκουν στο κίνημα. Δεν ξέρω. Ξέρω όμως ότι διηύθυναν καλά το ξενοδοχείο και ένιωθαν μεγάλη περηφάνια που προστάτευαν τον κόσμο από τις αρχές. Όποτε η αστυνομία ερχόταν να κάνει αιφνιδιαστική έρευνα (συνέβαινε κάθε μήνα), ο μεσιέ Πλεβέν ειδοποιούσε τους ενοίκους, οι οποίοι κατέβαιναν αθόρυβα στο υπόγειο και έβγαιναν από μια κρυφή πόρτα που οδηγούσε σε ένα άλλο κτίριο. Αν τύχαινε να βρίσκομαι στο δωμάτιό μου, δεν έμπαινα στον κόπο να κρυφτώ. Η κάρτα *étranger resident*, το αμερικανικό διαβατήριο και τα διαπιστευτήρια της εφημερίδας ίσχυαν πάντα.

Πέρα από μερικούς ακόμα δημοσιογράφους, που άκουγες τις γραφομηχανές τους να κροταλίζουν μέρα νύχτα, υπήρχαν τρεις πόρνες, μια με κόκκινα μαλλιά βαμμένα με χένα, μια με ξανθά μαλλιά βαμμένα με οξυζενέ και μια με κατάμαυρα βαμμένα μαλλιά· μια εύπορη και γενναιόδωρη γυναίκα από το Λονδίνο που ήταν γερό ποτήρι και αγαπούσε τα νεαρά αγόρια· ένας Πολωνός κομμουνιστής που πουλούσε περσικά χαλιά στις λεωφόρους· δύο ζευγάρια Γερμανοεβραίες λεσβίες που κατάγονταν από το ίδιο χωριό κοντά στο Βερολίνο· ένας Ρομά βιβλιοδέτης που μιλούσε μόνο γίντις· ένας Ρώσος τσελίστας ο οποίος έκανε πρόβα έξι ώρες τη μέρα και η γυναίκα του που δούλευε σε ένα ρωσικό βιβλιοπωλείο στην *Exposition Internationale*· δύο Σέρβοι εξόριστοι από το Βελιγράδι που κρύβονταν συχνά στους σκοτεινούς διαδρόμους και πάντα με χαιρετούσαν με ένα ψιθυριστό «*Dobra dan*» (καλημέρα)· ένας Ιταλοεβραίος κατασκευαστής μοντέρνων υποδημάτων ο οποίος έστελνε χρήματα στην οικογένειά του στη Ρώμη μέσα σε κουτιά παπουτσιών· ένας Πολωνός και η γυναίκα του που ήταν τόσο φοβισμένοι ώστε σπάνια έβγαιναν από

το δωμάτιό τους· ένας χορευτής των Ballets des Paris που έμενε στο ξενοδοχείο με τη γυναίκα του και τα δύο παιδιά τους· ο Φινλανδός κηπουρός του Κήπου του Λουξεμβούργου, ο οποίος φρόντιζε τους κήπους με τη βρετανική τεχνοτροπία· η δεσποινίς Ρούσκα, *Voyante Médium, Hindique* (με καταγωγή από το Οχάιο, που ξέμεινε απένταρη στο Παρίσι), η οποία συχνά προσπαθούσε να με πείσει ότι μπορούσε να μου δείξει το πεπρωμένο της «ραγισμένης ψυχής» μου· και ένας Γάλλος ταριχευτής ζώων και κατασκευαστής μανσόν για τα χέρια, με ειδικότητα στις κατοικίδιες γάτες. «Κοιτάξτε, δεσποινίς Μάνον», μου είπε κάποτε. «Αν τρίψετε πάνω σας αυτό το γάντι από γούνα γάτας, θα σας κρατήσει πιο ζεστή από αυτές τις γελοιές, άχρηστες καρβουνόσομπες που έχουμε στα δωμάτιά μας». Απέναντι από το πάρκο, στον δεύτερο όροφο, βρισκόταν ο κύριος Χιν, ένας διακεκριμένος εξόριστος Κινέζος ποιητής και τακτικό μέλος του PCF, του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Γίναμε φίλοι. Υπήρχε, επίσης, μια ηλικιωμένη γυναίκα που ζούσε εκεί από την αρχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Φορούσε μόνο μαύρα και διατηρούσε, στη γωνία, ένα μαγαζί με μάλλινα. Πάνω στα ράφια της παρατάσσονταν χαρτόνενια κουτιά γεμάτα ματσάκια με νήματα κάθε χρώματος – έντονο βερμυγιόν, κατακόκκινο, ζωντανό πορτοκαλί, σμαραγδί, λουλακί, κίτρινο. Το κατάστημά της μου θύμιζε το μαγαζί της θείας Κλάρας με τα κουμπιά και τα αξεσουάρ στο Μπρούκλιν.

Στα υπνοδωμάτια δεν υπήρχαν τουαλέτες, όμως κάθε όροφος διέθετε από μία στην άκρη του διαδρόμου. Αυτό δεν μου άρεσε καθόλου. Ποτέ δεν ήθελα να μοιράζομαι ένα τόσο προσωπικό δωμάτιο με τον οποιονδήποτε.

ABSOLUMENT AUCUNE CUISSON DANS LES CHAMBRES, προειδοποιούσαν οι ασπρόμαυρες επιγραφές σε καθε πλατύσκαλο. Απαγορεύεται το μαγείρεμα μες στα δωμάτια – όμως οι πε-

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

ρισσότεροι ένοικοι είχαν γκαζιέρες και κλειδωμένους αποθηκευτικούς χώρους για τρόφιμα, τόσο για να κρατούν τα ποντίκια μακριά όσο και για να κρύβουν τις μαγειρικές εστίες. Το άρωμα των φαγητών αιωρούνταν στους διαδρόμους· τίποτε δεν ήταν μυστικό. Αν κάποιος είχε χρήματα, οι διάδρομοι μύριζαν τηγανητό κρέας. Διαφορετικά, υπήρχε άφθονο λάχανο. Κάθε πρωί, αν κάποιος ενοικιαστής είχε πληρώσει κάτι παραπάνω, ο μεσιέ Πλεβέν τού έφερνε ένα αχνιστό φλιτζάνι καφέ με ένα κυπελλάκι ζεστό γάλα και ένα φρέσκο κρουασάν από το γωνιακό μπαρ στη λεωφόρο Σαιν Μισέλ. Μου άρεσαν αυτές οι ανέσεις. Αγόραζα τις απογευματινές εφημερίδες και τις φυλούσα για τον πρωινό καφέ στο δωμάτιό μου. Πού και πού, όποτε μας έλειπαν με τον Άντι τα αμερικάνικα πρωινά της νιότης μας, πηγαίναμε σε ένα ρεστοράν που διατηρούσε ένας πρώην αχθοφόρος σε κλινάμαξα κοντά στον Πύργο του Αιφελ. Ειδικότητα του Πανδοχείου Σικάγο-Τέξας ήταν τα τηγανητά αβγά, το κορν μπιφ, και οι παχιές τηγανίτες που έσταζαν βούτυρο. Διέθετε επίσης ένα ιδιωτικό απόθεμα από αμερικάνικο ουίσκι, που το φυλούσε για ειδικούς πελάτες. Αραιά και πού, υπήρχε αυθεντικό σιρόπι σφενταμιού. Μόλις κατέφθανε το σιρόπι, το μάθαινε αμέσως όλη η αμερικανική δημοσιογραφική κοινότητα.

Πενήντα βήματα από την εξώπορτα του Ξενοδοχείου Εσπουάρ ήταν το Καφέ του Ανρί, το μπαρ της γειτονιάς, με το κοντινότερο δημόσιο τηλέφωνο. Όσοι δημοσιογράφοι έμεναν στην περιοχή ρωτούσαν κάθε μέρα τον μεσιέ Ανρί, ο οποίος ήταν ο ιδιοκτήτης, ο σερβιτόρος, αλλά και ο μπάρμαν, αν υπήρχε κάποιο μήνυμα γι' αυτούς. Αν υπήρχε, τότε ο μεσιέ Ανρί έγραφε με τον αραχνοειδή γραφικό του χαρακτήρα το μήνυμα πίσω από μια παλιά απόδειξη. Το άφηνε στην άκρη της λεκιασμένης από κρασί μπάρας με ένα ποτήρι για σφηνάκια από πάνω.

Έξω από το καφέ υπήρχε ένα βρόμικο πράσινο περίπτερο που

πουλούσε γαλλικές και διεθνείς εφημερίδες, ενώ είχε επίσης άδεια πώλησης καπνού στη γειτονιά. Στο πάνω μέρος του περιπτέρου, ακριβώς κάτω από τον θαμπό, μπρούντζινο θόλο σε σχήμα ανανά, κολλούσαν με παχιά αλευρόκολλα τους πρωτοσέλιδους τίτλους της κάθε μέρας γραμμένους πάνω σε φτηνό χαρτί. Οι Γάλλοι αγόραζαν από τρεις έως πέντε εφημερίδες την ημέρα, περισσότερες εφημερίδες ανά άτομο απ' ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά της Γαλλίας που αγαπούσα. Κάθε φορά που πλησίαζα στο περίπτερο, ο πράκτορας των εφημερίδων, μεσιέ Βιγιέρ, βρισκόταν εκεί με τον ίδιο χαιρετισμό. «Αχ, δεσποινίς Μάνον. *C'est la fiction! C'est toute fiction!*» (Είναι επινοήσεις, όλα επινοήσεις), έλεγε καθώς μου έδινε τα αντίτυπα της *Paris Soir*, των *London Times* και της *Berliner Morgen-Zeitung*.

Δεν μου αρέσει να μεμψιμοιρώ, όμως τα κείμενα των σημερινών εφημερίδων δεν είναι τόσο καλά όσο εκείνης της εποχής. Πριν από τον πόλεμο, υπήρχαν περισσότερες επιλογές, δημοσιεύονταν περισσότερες διαφορετικές απόψεις, υπήρχε περισσότερος χώρος στις στήλες για να γραφτούν μεγαλύτερα άρθρα. Και μου λείπει η μουντζούρα στα χέρια και αυτή η βαριά, υπέροχη μυρωδιά του μελανιού.

Όταν πρωτόφτασα στο Παρίσι, σκεφτόμουν ότι θα ήταν συναρπαστικό αν μου δινόταν η ευκαιρία να πάω στην Κίνα ως ανταποκρίτρια της *Paris Courier*. Στο Σάιμονς Κρικ της Νεβάδας, όπου γεννήθηκα, υπήρχαν πολλοί Κινέζοι που είχαν έρθει για να εργαστούν στον σιδηρόδρομο και στη συνέχεια εγκαταστάθηκαν εκεί. Έχοντας μάθει τη γλώσσα των μανδαρινών από την παραμάνα μου όταν ήμουν μικρή, είχα πολύ κόσμο για να κάνω εξάσκηση. Όμως στο Παρίσι είχα γνωρίσει μόνο έναν Κινέζο, τον νέο μου

φίλο, τον κύριο Χιν. Αν ο καιρός ήταν καλός, έβρισκες τον κύριο Χιν να κάθεται τα πρωινά σε ένα παγκάκι σε μια μικρή πλατεία ακριβώς έξω από το ξενοδοχείο, διαβάζοντας μια εφημερίδα ή ένα βιβλίο, ή γράφοντας, με τα συρμάτινα γυαλιά του στερεωμένα πάνω στη μύτη του. Ψηλός και αδύνατος, ήταν ένας ευθυτενής άντρας με τα μακριά μαλλιά του πιασμένα σε κοτσίδα. Το πρόσωπό του ήταν αρχαϊκό, μου θύμιζε κινέζικο ειδώλιο από ελεφαντόδοντο. Φορούσε τα σκούρα μπλε βαμβακερά ρούχα των Γάλλων εργατών, όμως το ξεθωριασμένο πορτοκαλοκόκκινο σκουφί του χαλούσε αυτή την εμφάνιση.

Ο Αντι με είχε συστήσει. «Κύριε Χιν, να σας γνωρίσω παρακαλώ τη φίλη μου Ρ. Μπ. Μάνον. Μόλις ήρθε και μένει στον δεύτερο όροφο, δύο πόρτες πιο κάτω από μένα». «Χαίρω πολύ» είπα. «Τι διαβάζετε;»

«Κι εγώ χαίρομαι που σας γνωρίζω. Τσιγάρο;» Πήρα με χαρά το Γκολουάζ που μου πρόσφερε από το γαλάζιο πακέτο. Παρόλο που αναγκάστηκα να κατεβάσω τον βαρύ τούρκικο καπνό, ένιωθα περισσότερο Γαλλίδα παρά Αμερικανίδα, πράγμα το οποίο με ευχαρίστησε πάρα πολύ.

«Διαβάζω το *Les fleurs du mal et oeuvres choisies* του Μποντλαίρ».

«Με εντυπωσιάζετε!»

Τότε ένιωσα άσχημα για τη νύξη που είχα κάνει ότι ήταν ασυνήθιστο για έναν Κινέζο να διαβάζει γαλλικά, και Μποντλαίρ επιπλέον.

Ο κύριος Χιν χαμογέλασε με την αμηχανία μου. «Όχι, μην ανησυχείτε, δεσποινίς Μάνον», είπε. «Τα γαλλικά είναι η δεύτερη γλώσσα μου, επίσης».

«Σας παρακαλώ», απάντησα. «Να με λέτε Ρόζι».

Η γνωριμία μου με τον κύριο Χιν μού προκάλεσε νοσταλγία.

Πόσο παράξενο, συλλογίστηκα, που η αμερικανική Δύση έμοιαζε για μένα κινεζική.

Δεν μου αρέσει που το παραδέχομαι, αλλά ακόμα καπνίζω. Και για να πω την αλήθεια, μου αρέσει πολύ. Δεν ξέρω αν είναι η γνήσια απόλαυση της πρώτης ρουφηξιάς ή ο αιφνιδιασμός στα πρόσωπα των φίλων και των συνεργατών μου όταν ανάβω τσιγάρο. Δεν είμαι ανόητη – ξέρω ότι δεν μου κάνει καλό. Ωστόσο, φαίνεται πως είμαι από τους ανθρώπους στους οποίους το κάπνισμα δεν επενεργεί άσχημα. Οι γιατροί μου απλώς κουνούν το κεφάλι τους. Νομίζω ότι ζηλεύουν.

Ξέρω όμως ότι η μυρωδιά από τον καπνό του παλιού τσιγάρου είναι αρκετά δυσάρεστη για πολύ κόσμο. Όσο ήμουν ακόμα στην Ευρώπη, έκοψα το κάπνισμα για πάνω από έναν χρόνο, επειδή ήταν δύσκολο να βρω καπνό. Τότε ήταν που κατάλαβα τη δυσωδία από τον πολυκαιρισμένο καπνό του τσιγάρου. Βρισκόταν παντού. Ανεξάρτητα από την εποχή, μια γλυκόπικρη μυρωδιά ιδρώτα και καπνού τσιγάρου πότιζε τα παριζιάνικα καφέ, τα δημόσια κτίρια, το μετρό και τα αστικά λεωφορεία.

Ο κύριος Χιν με είχε πληροφορήσει με αποστροφή: «Ένα παλιό παριζιάνικο ρητό λέει ότι θα χαλάσεις τα μάτια σου αν διαβάξεις πολύ – και θα καταστρέψεις το δέρμα σου αν πλένεσαι πολύ». Κάθε τρεις μέρες –και πιο συχνά αν μπορούσα– πήγαινα στα δημόσια λουτρά της οδού Ντε Βοζιράρ. Οι ιδιοκτήτες μού έδιναν μια φλοίδα σαπούνι, μια γκρίζα φθαρμένη πετσέτα και ένα δοχείο από κασσίτερο με ζεστό νερό. Ποτέ δεν έφτανε, ποτέ δεν ένιωθα φρέσκια όποτε έφευγα. Είχα μεγαλώσει ανασαίνοντας τον κρυστάλλινο αέρα μιας βουνοκορφής. Όταν πρωτομετακόμισα ανατολικά για να δουλέψω στη *New York Courier*, μου πήρε πολύ χρόνο μέχρι να συνηθίσω τις νέες μυρωδιές.

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

Στη Νεβάδα, ένα παλιό, τραυματισμένο, κόκκινο δερμάτινο μπαούλο έστεκε κλειστό στη γωνία κάτω από ένα παράθυρο στο σπίτι της παιδικής μου ηλικίας. Μύριζε σκόνη του βουνού και αναμνήσεις. Μέσα στο μπαούλο υπήρχαν θαμπές ασημένιες τσαγιέρες του δέκατου ένατου αιώνα, ζαχαριέρες, και κανατάκια για την κρέμα από τη Ρωσία και την Αγγλία, σημαδεμένα με μυστηριώδεις σφραγίδες και τα χαραγμένα ονόματα των καλλιτεχνών. Συνήθιζα, ως παιδάκι, να παίζω ένα παιχνίδι μόνη μου, έκλεινα τα μάτια και διέτρεχα με τα δάχτυλα τα χαραγμένα ονόματα προσπαθώντας με την αφή να αναγνωρίσω τα γράμματα.

Τότε μια μέρα έψαξα πιο βαθιά. Ανακάλυψα μια στοίβα κτριμισμένα λινά υφάσματα τυλιγμένα σε τσιγαρόχαρτο το οποίο είχε αρχίσει να θρυμματίζεται σαν λεπτό στρώμα ξεραμένης καραμελωμένης ζάχαρης. Κάτω από ακόμα ένα στρώμα χαρτιού, υπήρχαν πετσετάκια φτιαγμένα με βελονάκι και δαντελωτοί γι-ακάδες· τα διακοσμητικά τριανταφυλλάκια από εκρού είχαν πάρει το χρώμα της ώχρας. Κάτω από αυτά βρήκα ένα ροζ κουτάκι, καλυμμένο με σατέν, γεμάτο επιστολές. Οι περισσότερες ήταν από την αδερφή της μητέρας μου, την Κλάρα Σίλβερμαν, η οποία ζούσε στο Μπρούκλιν, αυτό το μυστηριώδες μέρος. Ο γραφικός της χαρακτήρας ήταν πρόχειρος και δυσανάγνωστος, ενώ είχε ήδη ξεθωριάσει με τον χρόνο. Καθώς βρήκα τις επιστολές ανιαρές και σχεδόν δυσνόητες, τις έβαλα στην άκρη. Τότε ήταν που ανακάλυψα ένα συγχαρητήριο τηλεγράφημα της Κλάρας στους γονείς μου. *Μάζελ τοβ για τη γέννηση της θυγατέρας σας, έγραφε, και δεν είχα ιδέα τι σήμαινε.*

«Κυρία Τσενγκ;» είπα κουνώντας πέρα δώθε τον αγκώνα της παραμάνας μου για να την ξυπνήσω.

«Τι θέλεις, Ρόζ;» με ρώτησε.

«Τι θα πει αυτό;» Της έδωσα το τηλεγράφημα.

«Δεν ξέρω, λυπάμαι».

«Μα αυτά δεν μοιάζουν καν με αγγλικά. Μήπως είναι αγγλικά για μια κινέζικη λέξη;»

«Όχι», είπε ξανακοιτάζοντάς το, «λυπάμαι, Ρόζι, δεν είναι κινέζικη λέξη».

Έβαλα το τηλεγράφημα στη θέση του και έκλεισα το μπαούλο.

Αγαπούσα τη θεία Κλάρα. Κάθε δύο χρόνια ερχόταν επίσκεψη με το τρένο από τη Νέα Υόρκη. Ακόμα τη βλέπω να κατεβαίνει από το βαγόνι που το τύλιγε ο ατμός σαν κύμα ενώ κρατά με το χέρι της ένα καπέλο με πλουμιστά φτερά ή θαυμάσια μεταξωτά ανθάκια και κουβαλά ένα φουσκωτό, παραγεμισμένο βαλιτσάκι. Η Κλάρα φορούσε κρεμαστά σκουλαρίκια και ντυνόταν με έναν τρόπο που ποτέ δεν έβλεπα στην πόλη μου. Το καφετί δερμάτινο μπαούλο της, δεμένο με έναν φαρδύ ιμάντα και κλεισμένο με μια βαριά μπρούντζινη αγκράφα, έμπαινε πρώτα στο κάρο, έπειτα τοποθετούνταν στην άμαξα και, τα μετέπειτα χρόνια, στο πορτ μπαγκάζ. Από νωρίς έμαθα ότι ήταν γεμάτο συναρπαστικά δώρα: παιχνίδια και βιβλία για μένα – και για τη μητέρα μου σύνεργα ζωγραφικής και εξεζητημένα ρούχα που φορούσαν στην πρωτεύουσα, τα οποία ποτέ δεν έβαλε. Μες στο μπαούλο υπήρχαν επίσης βιβλία: ουίσκι για τον πατέρα μου, και όλων των ειδών τα σαλάμια, φουσκωτά καρβέλια μαύρο ψωμί, και μεγάλα κεφάλια σκληρό τυρί μέσα σε ύφασμα, κερωμένο χαρτί και έπειτα εφημερίδα.

Οι γονείς μου ξετύλιγαν το καθετί και έπειτα ίσιωναν προσεκτικά τις σελίδες από τη *New York Post*. Τις έβαζαν στη σειρά και απολάμβαναν κάθε λέξη, διαβάζοντας και ξαναδιαβάζοντάς τες. Μάλλον ένα μέρος της κατοπινής μου αγάπης για την εφημερίδα προέρχεται από αυτή την εικόνα των γονιών μου να διαβάζουν

Τελευταίο τρένο για το Παρίσι

ήρεμοι. Ήταν φορές που δεν επικρατούσε ένταση στο σπίτι· οι γονείς μου, για μια στιγμή, βρίσκονταν σε αρμονία.

Σε αντίθεση με τις συμμαθήτριάς μου, η θεία Κλάρα ποτέ δεν με πείραζε για τη μυωπία μου, ούτε μ' έβρισκε εκκεντρική επειδή είχα μαύρα κατσαρά μαλλιά και περίεργο παρουσιαστικό. Ακόμα και όταν ήμουν πολύ μικρή, διάβαζα στο βλέμμα της την αγάπη της για μένα. Επίσης, η θεία Κλάρα, ο πατέρας μου και η κυρία Τσενγκ ήταν οι μόνοι στους οποίους επέτρεπα να με φωνάζουν «Ρόζι» – διαφορετικά ήμουν η Ρόουζ.

Τη χρονιά που βρήκα το τηλεγράφημα με το *μάζελ τοβ*, μας επισκέφθηκε η Κλάρα ακόμα μια φορά. Στη διάρκεια του κυριακάτικου δείπνου, όπου παρευρισκόταν επίσης ένας οικογενειακός φίλος, ο πάτερ Πάτρικ Μαλόου, έκανα την ερώτηση που με έκαιγε. «Τι σημαίνει *μάζελ τοβ*;»

Για μια στιγμή γεμάτη νόημα, έπεσε σιωπή στο τραπέζι. «Να, σημαίνει “καλή τύχη”», είπε με άνεση η Κλάρα παρατηρώντας γύρω της στο τραπέζι τα βλοσυρά πρόσωπα. Η μητέρα μου κοίταζε καλά καλά τη μεγάλη αδερφή της έχοντας μια έκφραση στο πρόσωπό της που έλεγε «μην τολμήσεις να πεις άλλη λέξη». Ο πατέρας μου περιεργαζόταν το πιάτο του. Ο πάτερ Μαλόου ήπια μια μεγαλύτερη από το συνηθισμένο γουλιά από το κρασί του.

«Θεέ μου, Μίριαμ» αναφώνησε η Κλάρα «δεν ξέρει η Ρόζι ότι είναι Εβραία;»

Επικράτησε πανδαιμόνιο.

Η μητέρα μου έβαλε τις φωνές στην Κλάρα, ο πατέρας μου προσπαθούσε να ηρεμήσει τη μητέρα μου και ο πάτερ Μαλόου απευθύνθηκε ψέλλοντας στους φίλους του, στους αγγέλους.

«Άκουσε, Κλάρα, δεν ήταν δική μου ιδέα», είπε ο πατέρας μου.

«Για δεξ», απάντησε η Μίριαμ, «ξαφνικά ο χαλβάς σύζυγός μου φέρεται σαν άντρας!»

Ο πατέρας μου σκοτεινίασε.

«Δεν μπορείς να του μιλάς έτσι», είπα.

«Ωχ, πάψε κι εσύ, βρομόπαιδο», τσίριξε η μητέρα μου και με χαστούκισε.

«Σταμάτα, άσ' την ήσυχη», φώναξε η Κλάρα.

Τελικά, ο πάτερ Μαλόνυ δεν άντεξε άλλο. «Χριστός και Παναγία. Σταματήστε!» είπε και χτύπησε δυνατά το κολονάτο ποτήρι του στο τραπέζι, πιτσιλώνοντας με κόκκινο κρασί το λευκό τραπεζομάντιλο, την κολλαριστή λευκή μπλούζα της Κλάρας, το μαύρο φόρεμα της μητέρας μου, το χωρίς γιακά λευκό πουκάμισο του πατέρα μου. Εμένα δεν με πέτυχε. Σιωπή.

Στη συνέχεια ο πατέρας μου άρχισε να μαζεύει το τραπέζι και να καθαρίζει. Η Κλάρα εμφανίστηκε από την κουζίνα με μια πετσέτα για να τον βοηθήσει. Ο πάτερ Μαλόνυ κοίταξε γύρω του στο δωμάτιο και είπε: «Προφανώς, πρόκειται για οικογενειακό ζήτημα». Σηκώθηκε όρθιος και έφυγε, το μαύρο ράσο ανέμιζε πίσω του. Στάθηκα στο κατώφλι και, κρατώντας το κατακόκκινο μάγουλό μου αγριοκοίταξα τη μητέρα μου· καθόταν στο τραπέζι ατενίζοντας έναν μυστηριώδη ορίζοντα.

Εβδομήντα πέντε χρόνια μετά κι όμως ακόμα θυμάμαι το χαστούκι της. Ένωσα βαθιά εξευτελισμένη. Το χειρότερο ήταν που συνέβη μπροστά στην αγαπημένη μου θεία Κλάρα. Με τον καιρό ξεπέρασα τη ντροπή – η οποία, όμως, μεταφράστηκε σε οργή. Έθρεψα αυτή την οργή, αγκαλιάζοντας «εμένα την καημένη» με μια αγριωπή, αδυσώπητη, ασυνείδητη απόλαυση. Παρόλο που, με τον καιρό, θα έρχονταν κι άλλα χαστούκια, κι άλλα χτυπήματα, κι άλλα σκληρά λόγια εναντίον μου, αυτό ήταν το πρώτο δημόσιο χαστούκι. Με έμαθε να μισώ βαθιά τη μητέρα μου.